

«БЕКТЕМИН»
Кыргыз-Түрк «Манас»
университетинин проректору

профессор А. Мокеев

« 28 » февраль 2017 ж.

Султаналиева Шайыркүл Карыпбековнанын 13.00.08 — кесиптик билим берүүнүн теориясы жана методикасы адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган “Бакалавр системасында студенттердин рефлексиялык ишмердүүлүгүн калыптандыруунун педагогикалык негиздери” аттуу диссертациялык ишине жетектөөчү мекеме болгон Кыргыз-Түрк “Манас” университетинин педагогика кафедрасынын

П И К И Р И

Изилдөөнүн темасынын актуалдуулугу. Азыркы этаптагы Кыргыз Республикасынын максаттуу өнүгүү багыттарынын бири – жогорку билим берүү системасынын мазмундук жана маңыздык өзгөрүүсүнө жетишүү. Жогорку окуу жайда окутуу процессинде билим берүү системасынын кыймылдаткыч күчү болгон башталгыч мектеп мугалиминин кесиптик жана инсандык касиеттерин калыптандырууга өзгөчө көңүл бурулууда. Ал эми болочоктогу мугалимдин кесиптик жана инсандык касиеттеринин калыптанышы анын рефлексиялоо жөндөмүнө түздөн-түз көз каранды болуп саналат. Мына ушул аспектиден алып караганда изденүүчү Ш.К. Султаналиеванын диссертациялык изилдөөсүнүн темасынын актуалдуулугу эч кандай шек жаратпайт. Аталган илимий иш азыркы учур үчүн өтө зарыл, мезгил талабына шайкеш, ал абдан олуттуу проблеманы чечүүгө арналган.

Бул илимий иштин мазмуну диссертациялык изилдөөнүн актуалдуулугунан күмөн саноо үчүн эч негиз бербейт. Изденүүчү өз изилдөөсүнүн актуалдуулугун студенттердин рефлексиялык ишмердүүлүгүн калыптандыруунун психологиялык-педагогикалык моделин, дидактикалык каражаттарын иштеп чыгуу, педагогикалык-психологиялык илимий

адабияттарды иликтөөгө алуу, жогорку окуу жайларда башталгыч мектеп мугалимин даярдоо процессине талдоо жасоо менен жетиштүү деңгээлде негиздей алган.

Диссертацияда берилген илимий жоболордун, жыйынтыктардын жана сунуштардын **негизделүү даражасы** педагогикалык-эксперименттин жыйынтыктарын статистикалык өңүттө талдоо менен камсыз кылынган. Ошону менен бирге педагогиканын, психологиянын жана методиканын теориялык жоболорун изилдөөнүн практикалык аспектилери менен ички өз ара байланыштары ишке ашырылгандыгы диссертацияда баса көрсөтүлгөн.

Диссертациянын түзүлүшү коюлган максатка жана милдеттерге дал келип, алардын ырааттуу удаалаштыкта чечилиши көрсөтүлгөн. Диссертациялык иш киришүүдөн, үч главадан, изилдөөнүн негизги тыянактарынан, корутундудан, изилдөөдө колдонулган адабияттардын тизмесинен жана тиркемелерден турат. Диссертациялык иштин структурасы илимий изилдөөнүн логикасына туура келип, коюлган максаттын жана иликтөөнүн милдеттеринин жүзөгө ашырылышын толук камсыздайт.

Киришүүдө тандалып алынган теманын актуалдуулугу, максаты, милдеттери жана илимий жаңылыгы, практикалык баалуулуктары, жактоого алынып чыгуучу жоболор, изилдөөнүн жыйынтыгынын апробацияланышы, жайылтылышы, илимий иштин структурасы келтирилген.

Биринчи глава **“Болочок башталгыч мектеп мугалимин бакалавр системасында даярдоонун теориялык маселелери”** деп аталып, анда бакалавриат системасында башталгыч мектеп мугалимин даярдоого талдоо жүргүзүлүп, анда изилдөөнүн *биринчи милдети* чечилген.

Изилдөөнүн *биринчи* милдетине ылайык, педагогикалык адабияттарга талдоо жүргүзүүнүн негизинде бакалавриат системасында адистерди даярдоого коюлуучу заманбап талаптар талдоого алынат. Азыркы педагогика жана психология илимдериндеги рефлексия – субъекттин ички психикалык абалдарын өзү таануу процесси катары ар тараптан чечмеленгендиги белгиленген. Буга байланыштуу диссертацияда рефлексия кубулушунун жалпы

теориялык жана педагогикалык аспекттерине байланыштуу көптөгөн изилдөөлөр илимий этиканын негизинде орундуу талдоого алынып, рационалдуу идеялары жемиштүү колдонулган.

Ал эми изилдөөнүн экинчи милдети боюнча, теориялык жана практикалык тажрыйбаларды талдоонун негизинде базалык педагогикалык билим берүүнүн дидактикасын өнүктүрүүдөгү жана анын сапатын арттыруудагы багыттардын бири – рефлексиялык ишмердүүлүктү калыптандыруу экендиги далилденген.

Диссертациялык изилдөөнүн **“Студенттердин рефлексиялык ишмердүүлүгүн калыптандыруунун педагогикалык негиздери”** аттуу экинчи главасында изилдөөнүн *экинчи жана үчүнчү милдеттерин* чечүү иш-аракеттери көрүлгөн. *Экинчи главанын биринчи параграфында* студенттердин рефлексиялоо ишмердүүлүгүн калыптоонун модели сунушталган. Модель үч принципке негизделген: 1. Диалогдуулук принциби. 2. Интеграция принциби. 3. Ырааттуулук жана координация принциби.

Экинчи главанын экинчи параграфында студенттердин рефлексиялоо ишмердүүлүгүн калыптоо тренингинин өзгөчөлүктөрү талкууга алынган. Ал тренинг инсандын өздүк касиеттерин өркүндөтүүгө жана өздүк аң-сезимин жогорулатууга багытталган. *Экинчи главанын үчүнчү параграфында* студенттердин рефлексиялоосун калыптоо үчүн дидактикалык каражаттар берилген жана жогорку окуу жайларда педагогика багытындагы адистиктерди даярдоодо студенттердин рефлексиялоосун калыптоо максатында «Кесиптик рефлексияны өнүктүрүү» аттуу атайын курс иштелип чыгып, колдонууга сунушталган.

Үчүнчү глава **“Педагогикалык эксперимент жана анын жыйынтыгын илимий интерпретациялоо”** деп аталып, анда изилдөөнүн *төртүнчү милдетин* чечүү маселеси каралган. Тактап айтканда, студенттердин рефлексиялоо ишмердүүлүгүнүн жогорулашы алардын билим сапатынын натыйжалуу өзгөрүшүнө алып керээри далилденген.

Изилдөөнүн илимий жаңылыгы жана теориялык мааниси:

- педагогикалык жана психологиялык эмгектердин анализинин жана практикалык ишмердүүлүктүн негизинде болочоктогу педагогдун маанилүү касиеттеринин бири рефлексия боло тургандыгы аныкталган;

- бакалавр-студенттердин рефлексиялоо ишмердүүлүгүнүн түрлөрү жана формалары айкындалган;

- жогорку окуу жайында студенттердин рефлексиялоо ишмердүүлүгүн калыптоонун модели жана педагогикалык эксперименттин жыйынтыктары менен тастыкталган.

Автор тарабынан формулданган илимий жаңылыктарды Кыргызстандын педагогика илиминдеги жаңы билимдер катары мүнөздөөгө болот.

Изилдөөнүн практикалык мааниси. Изилдөөнүн материалдарын жана илимий жыйынтыктарын студенттерди окутууда, ошондой эле мугалимдердин квалификациясын жогорулатуу курстарында колдонууга болот. Диссертацияда сунушталган студенттердин рефлексиялык ишмердүүлүктөрүн калыптандыруунун процесстик модели менен программасы студенттерди окутуунун инновациялык формаларын, усулдарын илимий негиздөөгө жана практикада колдонууга, алардын кесиптик ишмердүүлүккө даярдыгын баалоону жана өзү баалоону жүзөгө ашырууну камсыз кылат. Булар жогорку окуу жайда окутуу процессинин натыйжалуулугун жогорулатууга өбөлгө болоору иш жүзүндө тастыкталган. Диссертант тарабынан изилдөө процессинен келип чыккан башка окуу жайга адрестелген илимий-методикалык сунуштар атайын колдонмо катары чыгарылган.

Алынган натыйжалардын ички биримдигин жана тиешелүү актуалдуу проблеманы, теориялык жана прикладдык милдетти чечүүгө багытталгандыгын баалоо.

Изденүүчү Султаналиева Шайыркүл Карыпбековнанын «Бакалавр системасында студенттердин рефлексиялык ишмердүүлүгүн калыптандыруунун педагогикалык негиздери» аттуу темадагы диссертациясында көрсөтүлгөн натыйжалар болочок мугалимдерди кесиптик педагогикалык жактан даярдоо маселелеринин көп кырдуу аспектерин илимий жактан таанууда жана аларды ишке ашырууда өз ордун таба алат.

Алынган натыйжалар белгилүү өлчөмдө ички биримдикке жана логикалык ырааттуулукка ээ. Практикалык сунуштар илимий теориялык жоболорго жана эксперименттик тажрыйба иштеринин натыйжаларына негизделген.

Диссертация белгиленген проблема боюнча жана бир катар жаңы илимий таанымдык натыйжаларды камтыйт. Бул изденүүчүнүн башталгыч класс окуучуларын тарбиялоонун теория жана практикасына кошкон салымын аныктай алат.

Негизги жоболор менен жыйынтыктардын жарыяланышы.

Диссертацияда алынган негизги жоболор, идеялар жана диссертациянын жыйынтыктары диссертанттын 16 илимий ишинде чагылдырылган, анын ичинен чет өлкөлөрдүн илимий басылмаларына 5 макаласы жарык көргөн, тандоо курсу боюнча жумушчу программасы иштелип чыккан жана экспериментте колдонулган. Изденүүчүнүн жарыяланган эмгектери диссертациялык изилдөөнүн жыйынтыктарын толугу менен тастыктап турат.

Диссертациянын мазмуну менен авторефераттын дал келүүсү.

Султаналиева Шайыркүл Карыпбековнанын илимий изилдөөсүнүн авторефераты толугу менен диссертациянын мазмунуна дал келет жана анын негизги жоболорун чагылдырат. Диссертация жана автореферат логикалык жактан туура түзүлгөн, аларда ички биримдик сакталган, алардын мазмуну факт менен берилген материалдарга негизделген.

Диссертациянын түзүлүшү жана анын мазмунундагы мүчүлүштүктөр. Изилдөөдө алынган негиздүү натыйжалар менен катар айрым мүчүлүштүктөр да кездешет:

1. Биринчи эле көзгө урунган кемчилик диссертациядагы калька жолу менен жасалган терминдер жана түшүнүктөр. Биздин пикрибизде “*установканы*” – орнотуучулук (77б.), “*фундаменталдыкты*” – пайдубалдык деп колдонуу эч эреже талаптарга шайкеш келе бербейт. Ошону менен бирдикте биздин оюбузча “*рефлексиялоо ишмердүүгүн*” – рефлексивдик, “*студенттердин рефлексиялоосун*” – студенттердин рефлексиясын” – деп берүү оңтойлуураак болмок деген ойдобуз. Анын үстүнө тигил же бул түшүнүккө эне тилинде

жаңыдан аталыш берилип жатса ага аргумент берилиши же тууралыгы талаштуу экендиги эскертилиши зарыл.

2. Изилдөөнүн алкагында “Кесиптик рефлексияны өнүктүрүү” аттуу атайын курсун болочок адистерди аталган багытта даярдоонун негизги ресурстук каражаты катары кароонун оптималдуулугу эч кандай шек жаратпайт. Мындай болгон соң анын мазмуну теориялык жана технологиялык жактан өтө тыкыр долбоорлонуп иштелип чыгышы зарыл эле. Биздин пикирибизде азаркы вариантында бул курсту өтүүнүн технологиялык картасы ачык-айкын берилбей калган. Экинчиден, курста көрсөтүлгөн студенттердин өз алдынча ишмердүүлүгүн аткаруу үчүн натыйжалуу методикалар сунушталган эмес. Үчүнчүдөн, тренингдердин бир канча варианты берилип, эң башкысы алар болочок мугалимдердин педагогикалык ишмердүүлүгү менен тыгыз байланышта болсо натыйжалуу болмок.

3. Диссертациянын текстинде изилдөө процессине жана анын натыйжаларына тикеден тике тиешеси азыраак материалдар көп учурайт. Ушуга байланыштуу диссертациянын 9-33 беттеринде башталгыч башталгыч класс мугалимин даярдоонун билим берүү стандарты окуу планынан баштап дисциплиналардын каталогуна, силлабустарына чейинки нормативдик документтерин талдап олтуруунун зарылдыгы бар беле? –деген суроо туулат. Ушундай эле кем өксүк диссертациянын практикалык жана эксперименталдык бөлүгүндө да орун алган. Алсак, тренингдерге байланыштуу бөлүмдө тренингдердин илимий мүнөздөмөсүнө, эксперимент бөлүгүндө эксперименттердин ар биринин ачыктамасына атайын токтолуп олтуруунун зарылдыгы анчейин зарыл эмес эле деген ойдобуз.

Аталган кемчиликтер көбүнесе талкуулоо, сунуш иретинде көрсөтүлгөндүктөн диссертациянын теориялык жана практикалык натыйжаларына олуттуу таасир эте албайт.

Изденүүчү Султаналиева Шайыркүл Карыпбековнанын «Бакалавр системасында студенттердин рефлексиялык ишмердүүлүгүн калыптандыруунун педагогикалык негиздери» деген темада жазылган

диссертациялык изилдөөсү КР ЖАКы тарабынан кандидаттык диссертацияларга коюлуучу талаптарга толугу менен жооп берет, ал эми изденүүчүгө 13.00.08 – кесиптик билим берүүнүн теориясы жана методикасы адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын ыйгарууга болот деп эсептейбиз.

Расмий пикир Кыргыз – Түрк “Манас” университетинин педагогика кафедрасынын жыйынында (28 – февраль 2017 -ж., №5 токтому). талкууланып бекитилген.

Кыргыз – Түрк “Манас” университетинин

педагогика кафедрасынын башчысы

п.и.д., профессор

Алимбеков А.